

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമാസമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ

॥ ത്രിചത്വാരീംശഃ സർഗഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

|| ത്രിചത്യാരിംശഃ സർഗഃ ||

ഉത്തരദിഗ്യർത്തിനി സ്ഥാനാനി പരിചായയതാ സുഗ്രീവേണ
ശതബലിപ്രഭൃതിനാം തത്ര പ്രേഷണം

തതഃ സന്ദിശ്യ സുഗ്രീവഃ
ശ്യാശൂരം പശ്ചിമാം ദിശം |
വീരം ശതബലിം നാമ
വാനരം വാനരേശ്വരഃ ||4.43.1 ||

ഉവാച രാജാ സർവജ്ഞഃ
സർവവാനരസത്തമഃ |
വാക്യമാത്മഹിതം ചൈവ
രാമസ്യ ച ഹിതം തദാ ||4.43.2 ||

വൃതഃ ശതസഹസ്രേണ
ത്വദ്വിധാനാം വന്യകസാം |
വൈവസ്വതസുതൈഃ സാർധം
പ്രവിഷ്ടഃ സർവമന്ത്രിഭിഃ ||4.43.3 ||

ദിശം ഹ്യുദീചീം വിക്രാന്താം
ഹിമശൈലാവതംസികാം |
സർവതഃ പരിമാർഗധ്യം
രാമപത്നീം യശസിനീം ||4.43.4 ||

അസ്തിൻ കാർയേ വിനിർവൃതേ
 കൃതേ ദാശരഥേഃ പ്രിയേ |
 ഋണാൻമുക്താ ഭവിഷ്യാമഃ
 കൃതാർഥാർഥവിദാം വരാഃ || 4.43.5 ||

കൃതം ഹി പ്രിയമസ്താകം
 രാഘവേണ മഹാത്മനാ |
 തസ്യ ചേത്പ്രതികാരോസ്തി
 സഫലം ജീവിതം ഭവേത് || 4.43.6 ||

അർഥിനഃ കാർയനിർവൃത്തി -
 മകർതുരപി യശ്ചരേത് |
 തസ്യ സ്യാത് സഫലം ജൻമ
 കിം പുനഃ പുർവകാരിണഃ || 4.43.7 ||

ഏതാം ബുദ്ധിം സമാസ്ഥായ
 ദൃശ്യതേ ജാനകീ യഥാ |
 തഥാ ഭവദ്ഭിഃ കർതവ്യ -
 മസ്മത്പ്രിയഹിതൈഷിഭിഃ || 4.43.8 ||

അയം ഹി സർവഭൂതാനാം
 മാനുഷ്യേണ നരസത്തമഃ |
 അസ്താസു ച ഗതഃ പ്രീതിം
 രാമഃ പരപുരണ്ഡയഃ || 4.43.9 ||

ഇമാനി ബഹുർഗാണി
 നദ്യഃ ശൈലാന്തരാണി ച |
 ഭവന്തഃ പരിമാർഗന്തു
 ബുദ്ധിവിക്രമസമ്പദാ || 4.43.10 ||

തത്ര ഭൃച്ഛാൻ പുലിന്ദാംശു
 ശൂരസേനാംസ്തമൈവ ച |
 പ്രസ്ഥലാൻ ഭരതാംശൈവ
 കുരുംശു സഹ മദ്രകൈഃ || 4.43.11 ||

കാംബോജയവനാംശൈവ
 ശകാനാം പത്തനാനി ച |
 അൻവീക്ഷ്യ ഭരതാംശൈവ
 ഹിമവന്തം വിചിൻവഥ || 4.43.12 ||

ലോധ്രപദ്മകവണ്ഡേഷു
 ദേവദാരുവനേഷു ച |
 രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
 മാർഗിതവൃസ്തതസ്തതഃ || 4.43.13 ||

തതഃ സോമാശ്രമം ഗത്വാ
 ദേവഗന്ധർവസേവിതം |
 കാലം നാമ മഹാസാനും
 പർവതം തം ഗമിഷ്യഥ || 4.43.14 ||

മഹത്സു തസ്യ ശൈലേഷു
 പർവതേഷു ഗുഹാസു ച |
 വിചിൻവത മഹാഭാഗാം
 രാമപത്നീമനിന്ദിതാം || 4.43.15 ||

തമതിക്രമ്യ ശൈലേന്ദ്രം
 ഹേമഗർഭം മഹാഗിരിം |
 തതഃ സുദർശനം നാമ
 പർവതം ഗന്തുമർഹഥ || 4.43.16 ||

തതോ ദേവസുഖോ നാമ
 പർവതഃ പതഗാലയഃ |
 നാനാപക്ഷിസമാകീർണോ
 വിവിധദ്രുമഭൂഷിതഃ || 4.43.17 ||

തസ്യ കാന്തവണ്യേഷു
 നിർത്യാരേഷു ഗൃഹാസു ച |
 രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
 മാർഗിതവൃസ്തതസ്തതഃ || 4.43.18 ||

തമതിക്രമ്യ ചാകാശം
 സർവതഃ ശതയോജനം |
 അപർവതനദീവൃക്ഷം
 സർവസത്ത്വവിവർജ്ജിതം || 4.43.19 ||

തത്തു ശീഘ്രമതിക്രമ്യ
 കാന്താരം രോമഹർഷണം |
 കൈലാസം പാണ്ഡുരം പ്രാപ്യ
 ഹൃഷ്ടോ യുധം ഭവിഷ്യഥ || 4.43.20 ||

തത്ര പാണ്ഡുരമേഘാഭം
 ജാംബൂനദപരിഷ്കൃതം |
 കുബേരഭവനം രമ്യം
 നിർമിതം വിശ്വകർമ്മണാ || 4.43.21 ||

വിശാലാ നലിനീ യത്ര
 പ്രഭൃതകമലോത്പലാ |
 ഹംസകാരണ്യവാകീർണാ
 അപ്സരോഗണസേവിതാ || 4.43.22 ||

തത്ര വൈശ്രവണോ രാജാ
 സർവലോകനമസ്തുതഃ |
 ധനദോ രമതേ ശ്രീമാൻ
 ഗുഹ്യകൈഃ സഹ യക്ഷരാട് || 4.43.23 ||

തസ്യ ചന്ദ്രനികാശേഷു
 പർവതേഷു ഗുഹാസു ച |
 രാവണഃ സഹ വൈദേഹ്യാ
 മാർഗിതവ്യസ്തതസ്തതഃ || 4.43.24 ||

ക്രൗഞ്ചം തു ഗിരിമാസാദ്യ
 ബിലം തസ്യ സുദുർഗമം |
 അപ്രമത്തൈഃ പ്രവേഷ്യവ്യം
 ദുഷ്ടവേഷം ഹി തത് സ്തുതം || 4.43.25 ||

വസന്തി ഹി മഹാത്മാന -
 സ്തത്ര സൂര്യസമപ്രഭാഃ |
 ദേവൈരഭ്യർഥിതാഃ സമൃഗ്
 ദേവരൂപാ മഹർഷയഃ || 4.43.26 ||

ക്രൗഞ്ചസ്യ തു ഗുഹാശ്ചാന്യാഃ
 സാനുനി ശിഖരാണി ച |
 നിർദരാശ്ച നിതംബാശ്ച
 വിചേതവ്യാസ്തതസ്തതഃ || 4.43.27 ||

അവ്യക്തം കാമശൈലം ച
 മാനസം വിഹഗാലയം |
 ന ഗതിസ്തത്ര ഭൂതാനാം
 ദേവാനാം ന ച രക്ഷസാം || 4.43.28 ||

സ ച സർവൈർവിചേതവ്യഃ
 സസാനുപ്രസ്ഥഭൂധരഃ |
 ക്രൗഞ്ചം ഗിരിമതിക്രമ്യ
 മൈനാകോ നാമ പർവതഃ || 4.43.29 ||

മയസ്യ ഭവനം തത്ര
 ദാനവസ്യ സ്വയങ്കൃതം |
 മൈനാകസ്തു വിചേതവ്യഃ
 സസാനുപ്രസ്ഥകന്ദരഃ || 4.43.30 ||

സ്ത്രീണാമശ്വമുഖീനാം തു
 നികേതസ്തത്ര തത്ര തു |
 തം ദേശം സമതിക്രമ്യ
 ആശ്രമം സിദ്ധസേവിതം || 4.43.31 ||

സിദ്ധാ വൈഖാനസാ യത്ര
 വാലവിൽയാശ്ച താപസാഃ |
 വന്ദിതവ്യാസ്തതഃ സിദ്ധാ -
 സ്തപസാ വീതകൽമഷാഃ || 4.43.32 ||

പ്രഷ്ടവ്യാ ചാപി സീതായാഃ
 പ്രവൃത്തിർവിനയാൻവിതൈഃ |
 ഹേമപുഷ്കരസംഹരനം
 തത്ര വൈഖാനസം സരഃ || 4.43.33 ||

തരുണാദിത്യസങ്കാശൈ -
 ര്ഹംസൈർവിചരിതം ശൂദൈഃ |
 ഔപവാഹ്യഃ കുബേരസ്യ
 സാർവഭൗമ ഇതി സ്യുതഃ || 4.43.34 ||

ഗജഃ പർയേതി തം ദേശം
 സദാ സഹ കരേണുഭിഃ |
 തത് സരഃ സമതിക്രമ്യ
 നഷ്ടചന്ദ്രദിവാകരം |
 അനക്ഷത്രഗണം വ്യോമ
 നിഷ്ഠയോദമനാദിതം ||4.43.35 ||

ഗദസ്ത്രിഭിരിവാർകസ്യ
 സ തു ദേശഃ പ്രകാശ്യതേ |
 വിശ്രാമ്യദ്ഭിസ്തപഃ സിദ്ധൈ -
 ര്ദേവകൽപൈഃ സ്വയമ്പ്രഭൈഃ ||4.43.36 ||

തം തു ദേശമതിക്രമ്യ
 ശൈലോദാ നാമ നിഗ്ലഗാ |
 ഉദയോസ്തീരയോസ്തസ്യഃ
 കീചകാ നാമ ബേണവഃ ||4.43.37 ||

തേ നയന്തി പരം തീരം
 സിദ്ധാൻ പ്രത്യാനയന്തി ച |
 ഉത്തരാഃ കുരവസ്തത്ര
 കൃതപുണ്യപ്രതിശ്രയാഃ ||4.43.38 ||

തതഃ കാഞ്ചനപദ്മാഭിഃ
 പദ്മിനീഭിഃ കൃതോദകാഃ |
 നീലവൈദൂർയപത്രാവൃഗ്വാ
 നദ്യസ്തത്ര സഹസ്രശഃ ||4.43.39 ||

രക്തോത്പലവനൈശ്ചാത്ര
 മണ്ഡിതാശ്ച ഹിരൺമയൈഃ |

തരുണാദിത്യസങ്കാശാ
ഭാന്തി തത്ര ജലാശയാഃ || 4.43.40 ||

മഹാർഹമണിപത്രൈശ്ച
കാഞ്ചനപ്രഭകേസരൈഃ |
നീലോത്പലവനൈശ്ചിത്രൈഃ
സ ദേശഃ സർവതോ വൃതഃ || 4.43.41 ||

നിസ്സുലാഭിശ്ച മുക്താഭി -
ർമണിഭിശ്ച മഹാധനൈഃ |
ഉദ്ധൂതപുലിനാസ്ത്രൈ
ജാതരുപൈശ്ച നിഗ്ളഗാഃ || 4.43.42 ||

സർവരത്നമയൈശ്ചിത്രൈ -
രവഗാഢാ നഗോത്തമൈഃ |
ജാതരുപമയൈശ്ചാപി
ഹുതാശനസമപ്രഭൈഃ || 4.43.43 ||

നിത്യപുഷ്പഫലാസ്ത്രൈ
നഗാഃ പത്രരമാകുലാഃ |
ദിവ്യഗന്ധരസസ്സർശാഃ
സർവകാമാൻ സ്രവന്തി ച || 4.43.44 ||

നാനാകാരാണി വാസാംസി
ഫലന്ത്യന്യേ നഗോത്തമാഃ |
മുക്താവൈദൂർയചിത്രാണി
ഭൂഷണാനി തമൈവ ച |
സ്ത്രീണാം യാൻയനുരൂപാണി
പുരുഷാണാം തമൈവ ച || 4.43.45 ||

സർവർതുസുഖസേവ്യാനി
 ഫലന്ത്യന്യേ നഗോത്തമാഃ |
 മഹാർഹമണിചിത്രാണി
 ഫലന്ത്യന്യേ നഗോത്തമാഃ || 4.43.46 ||

ശയനാനി പ്രസൂയന്തേ
 ചിത്രാസ്തരണവന്തി ച |
 മനഃകാന്താനി മാൽയാനി
 ഫലന്ത്യത്രാപരേ ദ്രുമാഃ || 4.43.47 ||

പാനാനി ച മഹാർഹാണി
 ഭക്ഷ്യാണി വിവിധാനി ച |
 സ്ത്രീയശ്ച ഗുണസമ്പന്നാ
 രൂപയൗവനലക്ഷിതാഃ || 4.43.48 ||

ഗന്ധർവാഃ കിന്നരാഃ സിദ്ധാ
 നാഗാ വിദ്യാധരാസ്തഥാ |
 രമന്തേ സതതം തത്ര
 നാരിഭിർഭാസ്വരപ്രഭാഃ || 4.43.49 ||

സർവേ സുകൃതകർമാണഃ
 സർവേ രതിപരായണാഃ |
 സർവേ കാമാർഥസഹിതാ
 വസന്തി സഹ യോഷിതഃ || 4.43.50 ||

ഗീതവാദിത്രനിർഘോഷഃ
 സോത്കൃഷ്ടഹസിതസ്വനഃ |
 ശ്രൂയതേ സതതം തത്ര
 സർവഭൂതമനോരമഃ || 4.43.51 ||

തത്ര നാമുദിതഃ കശ്ചി -
 നാത്ര കശ്ചിദസത്പ്രിയഃ |
 അഹന്യഹനി വർധന്തേ
 ഗുണാസ്തത്ര മനോരമാഃ || 4.43.52 ||

സമതിക്രമ്യ തം ദേശ -
 മുത്തരഃ പയസാം നിധിഃ |
 തത്ര സോമഗിരിർനാമ
 മധ്യേ ഹേമമയോ മഹാൻ || 4.43.53 ||

ഇന്ദ്രലോകഗതാ യേ ച
 ബ്രഹ്മലോകഗതാശ്ച യേ |
 ദേവാസ്തം സമവേക്ഷന്തേ
 ഗിരിരാജം ദിവം ഗതാഃ || 4.43.54 ||

സ തു ദേശോ വിസൂർയോപി
 തസ്യ ഭാസാ പ്രകാശതേ |
 സൂർയലക്ഷ്യാദിവിജ്ഞയ -
 സ്തപതേവ വിവസ്യാതാ || 4.43.55 ||

ഭഗവാംസ്തത്ര വിശ്വാത്മാ
 ശംഭുരേകാദശാത്മകഃ |
 ബ്രഹ്മാ വസതി ദേവേശോ
 ബ്രഹ്മർഷിപരിവാരിതഃ || 4.43.56 ||

ന കഥഞ്ചന ഗന്തവ്യം
 കുരുണാമുത്തരേണ വഃ |
 അന്യേഷാമപി ഭൂതാനാം
 നാനുക്രാമതി വൈ ഗതിഃ || 4.43.57 ||

സ ഹി സോമഗിരിർനാമ
 ദേവാനാമപി ദുർഗമഃ |
 തമാലോക്യ തതഃ ക്ഷിപ്ര -
 മുപാവർതിതുമർഹഥ || 4.43.58 ||

ഏതാവദ് വാനരൈഃ ശക്യം
 ഗന്തും വാനരപുംഗവാഃ |
 അഭാസ്തരമമർയാദം
 ന ജാനീമസ്തുതഃ പരം || 4.43.59 ||

സർവമേതദ് വിചേതവ്യം
 യൻമയാ പരികീർതിതം |
 യദന്യദപി നോക്തം ച
 തത്രാപി ക്രിയതാം മതിഃ || 4.43.60 ||

തതഃ കൃതം ദാശരഥേർമഹത്പ്രിയം
 മഹത്പ്രിയം ചാപി തതോ മമ പ്രിയം |
 കൃതം ദവിഷ്യത്യനിലാനലോപമാ
 വിദേഹജാദർശനജേന കർമണാ || 4.43.61 ||

തതഃ കൃതാർഥാഃ സഹിതാഃ സഞ്ചാസവാ
 മയാർചിതാഃ സർവഗുണൈർമനോരമൈഃ |
 ചരിഷ്യഥോർവീം പ്രതി ശാന്തശത്രവഃ
 സഹപ്രിയാ ഭൂതധരാഃ പ്ലവംഗമാഃ || 4.43.62 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
 കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ത്രിചത്യാരിംശഃ സർഗഃ ||